

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В БАТЬКІВСЬКО-ВИХОВАТЕЛЬСЬКІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Альона Солонська

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті визначено поняття «підхід» в аспекті досліджуваної проблеми; схарактеризовано сутність герменевтичного, системного, діяльнісного, особистісно орієнтованого підходів у контексті патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку; розкрито значення цих підходів у батьківсько-вихователівській взаємодії як чинника патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку; розглянуто роботи науковців, які вивчали означені підходи. З'ясовано, що завдяки герменевтичному підходу педагог вчиться застосовувати ефективні методи та форми взаємодії з батьками та дітьми, спираючись на розуміння їхньої природи та завдань патріотичного виховання, а також здатен допомогти в подоланні наявних упереджень щодо патріотизму. Цей підхід сприяє тлумаченню понять, зокрема таких, як «взаємодія», «патріотичне виховання», «патріотизм» тощо. Акцентовано на важливості системного підходу, що полягає в побудові всіма суб'єктами ефективної системи взаємодії, у спрямованості діяльності педагога та батьків на забезпечення оптимального функціонування тих систем, до яких залучені діти з метою організації патріотичного виховання. Підкреслено, що діяльнісний підхід орієнтує на використання різноманітних прийомів і методів взаємодії вихователів та батьків у процесі патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку, а також допомагає активному, а не пасивному засвоєнню знань про патріотизм. Доведено, що особистісно орієнтований підхід пов'язаний з прагненнями педагога сприяти розвитку індивідуальності дитини, вияву її суб'єктних якостей. Завдяки цьому підходу можна цілеспрямовано та більш ефективно вибудовувати заняття та виховні заходи патріотичного змісту.

Ключові слова:

підхід; герменевтичний; системний; діяльнісний; особистісно орієнтований; патріотизм; взаємодія.

Аннотация:

Солонская Алёна. Основные подходы к патриотическому воспитанию детей старшего дошкольного возраста во взаимодействии воспитателей и родителей.
В статье определено понятие «подход» в аспекте проблемы исследования; охарактеризована сущность герменевтического, системного, деятельностного, личностно ориентированного подходов в контексте патриотического воспитания детей старшего дошкольного возраста; раскрыто значение этих подходов во взаимодействии воспитателей и родителей как фактора патриотического воспитания детей старшего дошкольного возраста, рассмотрены работы ученых, которые исследовали указанные подходы. Определено, что благодаря герменевтическому подходу педагог учится применять эффективные методы и формы взаимодействия с родителями и детьми, опираясь на понимание их природы и задач патриотического воспитания, и может помочь преодолеть существующие предубеждения относительно патриотизма. Этот подход способствует толкованию понятий, в частности таких, как «взаимодействие», «патриотическое воспитание», «патриотизм» и др. Акцентируется на важности системного подхода, который заключается в построении всеми субъектами эффективной системы взаимодействия, в направленности деятельности педагога и родителей на обеспечение оптимального функционирования тех систем, в которые включены дети с целью организации патриотического воспитания. Подчеркивается, что деятельностный подход ориентирует на использование различных приемов и методов взаимодействия воспитателей и родителей в процессе патриотического воспитания детей старшего дошкольного возраста и помогает активному, а не пассивному усвоению знаний о патриотизме. Доказано, что личностно ориентированный подход связан со стремлениями педагога содействовать развитию индивидуальности ребенка, проявлению его субъектных качеств. Благодаря личностно ориентированному подходу можно целенаправленно и более эффективно выстраивать занятия и воспитательные мероприятия патриотического содержания.

Ключевые слова:

подход; герменевтический; системный; деятельностный; личностно ориентированный; патриотизм; взаимодействие.

Resume:

Solonskaya Alyona. Main approaches and ideas regarding patriotic education of senior preschool children in interaction of parents and educators.

The article defines the approach to studying the research problems. The essence of hermeneutic, systemic activity; personality-oriented approaches in the context of patriotic upbringing of senior preschool children is characterized. The significance of these approaches in interaction of parents and educators as factor of patriotic upbringing of senior preschool children is revealed. The works of scientists who studied these approaches are considered. It has been determined that thanks to the hermeneutic approach, the teacher learns to apply effective methods and forms of interaction with parents and children, based on an understanding of the tasks of patriotic education, can help overcome existing prejudices regarding patriotism. The hermeneutic approach makes it possible to determine the meanings of a number of concepts, such as "interaction", "patriotic education", "patriotism", etc. The importance of a systematic approach is that it will help all subjects to build an effective system of interaction, determines the focus of the teacher and parents on ensuring optimal functioning of those systems in which children are included in order to organize patriotic education. The activity approach focuses on the use of various techniques and methods of interaction between educators and parents for the patriotic education of senior preschool children; helps the active, not passive assimilation of knowledge about patriotism.

The personality-oriented approach is associated with the teacher's aspirations to promote the development of the child's individuality, the manifestation of his subjective qualities. Thanks to the personality-oriented approach, it is possible to more purposefully and effectively build classes and educational activities of patriotic content.

Key words:

approach; hermeneutic; systemic; active; personality-oriented; patriotism; interaction.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження визначається тим, що формування

патріотично вихованої особистості не може повноцінно відбуватися без цілеспрямованої

виховної роботи з боку вихователів та батьків. Для того, щоб організувати цей процес ефективно, необхідно враховувати певні підходи до педагогічної діяльності, зокрема в патріотичному вихованні. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що найчастіше виховна діяльність педагога будується на основі кількох підходів, які доповнюють один одного. Разом вони створюють стратегію виховної діяльності й зумовлюють вибір тактики дій у конкретній ситуації і в певний проміжок часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно до теми статті, було проаналізовано роботи, присвячені різним підходам до патріотичного виховання в батьківсько-виховательській взаємодії, а саме: герменевтичний (Т. Кравченко, А. Линенко), системний (О. Жаровська, О. Кустовська, Л. Лузіна, Г. Пустовіт, Є. Степанов, Д. Стеченко, О. Чмир), діяльнісний (М. Бабкіна, Л. Виготський, О. Леонт'єв, Л. Лузіна, В. Мясичев, О. Ольшевська, С. Рубінштейн, Є. Степанов та ін.), особистісно орієнтований (І. Бех, М. Бабкіна, Г. Пустовіт, К. Чорна).

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення підходів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку в батьківсько-виховательській взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізувавши науково-педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку є багато підходів, як і до взаємодії. За твердженням Є. Степанова, «підхід – це орієнтація вчителя чи керівника освітнього закладу під час виконання своїх дій, що спонукає до використання певної сукупності взаємопов'язаних понять, ідей і способів педагогічної діяльності». Інакше кажучи, якщо ми обираємо якийсь підхід, то визначаємо його як такий, що буде сприяти досягненню успіху у визначеній діяльності. Кожен підхід має свої принципи, методи та прийоми реалізації виховної діяльності.

На нашу думку, патріотичне виховання в батьківсько-виховательській взаємодії буде тоді успішним, якщо воно ґрунтуватиметься на таких підходах: герменевтичний, системний, діяльнісний, особистісно орієнтований. Розглянемо кожен з названих підходів більш детально в контексті теми нашого дослідження.

Насамперед звернемося до герменевтичного підходу. В одній із робіт Т. Кравченко визначає герменевтику як «... мистецтво розуміння та осягнення смислу і значення знаків; теорію та загальні правила інтерпретації текстів. Згідно з герменевтикою, інтерпретація – це виявлення смислу і значення соціальних явищ, метод

розуміння людських дій шляхом приписування їм певних мотивів, соціальних значень, ціннісних орієнтацій» [6, с. 137–138].

В «Енциклопедії сучасної України» зазначено, що «герменевтична теорія має суто методологічний характер: вона спрямована на знаходження деяких критеріїв, принципів і правил, які б забезпечували об'єктивну інтерпретацію текстів, історичних подій, суспільних настанов, творів мистецтва тощо. У центрі герменевтичного диспуту ХХ століття опинилася проблема об'єктивності-суб'єктивності інтерпретацій: наскільки можлива виправданість, емпіричне підтвердження гіпотез, на які інтерпретатор спирається у своїх тлумаченнях. Проблема не зводиться до забезпечення об'єктивності інтерпретації та усунення ролі суб'єктивності. Адже суб'єктивність осіб і спільнот є основою їхньої індивідуальності та важливим складником мотивацій до дії. Так, ціннісні переконання як складник суб'єктивності є не лише мотивом дій будь-якої людини, а й джерелом тих оцінок, яких гуманітарій не може уникнути. Обов'язок гуманітарія полягає лише в тому, щоб піддавати рефлексії будь-які ціннісні орієнтації, зважуючи наслідки вибору ціннісних уподобань, а не в тому, щоб уникати вибору ціннісних уподобань. Інтерпретація переважно і є засобом вибору нових перспектив у певній галузі діяльності чи навіть життєвих перспектив (оскільки охоплює переоцінку цінностей). А отже, вилучення суб'єктивності заради забезпечення об'єктивності означатиме відсікання творчих інтерпретацій, націлених на утвердження нової перспективи мислення чи життя» [8, с. 561].

В енциклопедії також зазначається, що «у застосуванні герменевтичних теорій для розв'язання сучасних практичних проблем найбільш вагомим є настанова герменевтичної філософії на розвиток критичної самосвідомості, на свідоме ставлення до різного роду передрозумінь та упереджень. Це не означає усунення будь-яких упереджень, а лише тих, які заважають вибору кращих життєвих перспектив певною нацією чи цивілізацією. І саме ця практична зорієнтованість герменевтики робить її актуальною в Україні для подолання успадкованих стереотипів, які є серйозною перешкодою на шляху становлення громадянськості й національної самосвідомості. Підвищення інтелектуального рівня будь-яких обговорень як шляху до розв'язання різного роду проблем передбачає засвоєння уроків герменевтики. Нині в системі освіти та в мас-медіа України робляться початкові кроки в цьому напрямі» [8, с. 561].

За твердженням А. Линенко, сутність герменевтичного підходу полягає «в здатності педагога осягнути внутрішній зв'язок між розглядуваними явищами педагогічної дійсності, скласти адекватне уявлення про причинно-наслідкові зв'язки, зрозуміти глибинний зміст поведінки та діяльності дитини, сутність її цінностей та орієнтацій». Дослідниця наголошує на тому, що «педагогічна герменевтика реалізує гуманістичну стратегію педагогічної взаємодії; ставить учня в позицію активного суб'єкта навчання, розвиває його здатність до самоврядування власним навчанням, саморозвитком особистісних якостей, організовує процес навчання як розв'язання навчально-пізнавальних проблем на основі творчого діалогу й поширення в освітньому просторі принципів розуміння» [9, с. 158–159].

Нам імпонує думка А. Линенко щодо принципів герменевтичного підходу: «організація простору розуміння в педагогічній та пізнавальній діяльності в процесі взаємодії в системі «вихователь – дитина», «вихователь – батьки», «батьки – діти»; встановлення міжособистісних взаємин між учасниками педагогічного процесу на основі діалогу, рефлексії, толерантності, емпатії; саморозуміння педагога, професійно-педагогічна рефлексія» [9, с. 158–159].

Отже, завдяки герменевтичному підходу педагог вчиться застосовувати ефективні методи та форми взаємодії з батьками та дітьми, спираючись на розуміння їхньої природи та завдань патріотичного виховання, може допомогти подолати наявні упередження щодо патріотизму. У контексті цього підходу ми визначили сутність основних понять нашого дослідження, зокрема таких, як «взаємодія», «патріотичне виховання», «патріотизм» тощо.

Становлення іншого підходу – системного – пов'язано з роботами О. Богданова, Л. Фон Берталанфі. Головним поняттям системного підходу є «система», яку визначають як комплекс елементів та їхніх властивостей, взаємодія між якими зумовлює появу якісно нової цілісності. Один із засновників загальної теорії систем Л. фон Берталанфі визначав систему як комплекс елементів, що взаємодіють між собою. Отже, «система – це комплекс взаємопов'язаних елементів, що утворюють цілісність» [7, с. 15].

О. Жаровська розглядає системний підхід як «методологію спеціального наукового пізнання і соціальної практики, в основі якої – дослідження об'єктів як систем. Методологічні особливості системного підходу визначаються тим, що він орієнтує дослідників на розкриття цілісності об'єкта, багатоаспектних типів зв'язків

складного об'єкта й зведення їх у єдину теоретичну картину. Системний підхід визначає також сукупність пізнавальних принципів, які орієнтують конкретні напрями дослідження, що дають змогу ставити й виконувати нові завдання й визначати нові предмети вивчення. В основі використання зазначеного підходу в педагогічних дослідженнях – вивчення внутрішніх і зовнішніх системних властивостей і зв'язків педагогічних об'єктів, які обумовлюють їхню цілісність» [5, с. 98].

Сутність системного підходу, на переконання Є. Степанова, Л. Лузіної, полягає в тому, що «він є методологічною орієнтацією в діяльності, за якої об'єкт пізнання або перетворення розглядається як система. Доцільність його застосування дослідники пояснюють такими причинами: особистість дитини повинна розвиватися в цілісному інтегрованому педагогічному процесі, у якому всі компоненти (цільовий, змістовний, організаційно-діяльнісний, оціночно-результативний) максимально взаємопов'язані; відбувається об'єднання зусиль суб'єктів, що сприяє підвищенню ефективності педагогічного впливу; створена виховна система дає змогу економити час і сили педагогічного колективу, оскільки вона завжди містить традиційні форми і способи побудови діяльності і відносин, які впливають на особистість зазвичай більш ефективно, а витрат вимагають менше, тому що діяти традиційним способом легше, ніж працювати в новому режимі або незвичній обстановці; спеціально моделюються умови для самореалізації і самовираження особистості учня, вчителя, батька, що сприяє їх творчому самовираженню й особистісному зростанню, гуманізації ділових і міжособистісних відносин; у процесі побудови виховної системи формується “обличчя” навчального закладу, його неповторний вигляд; створення виховної системи, що містить освоєне колективом освітнього закладу соціальне і природне середовища, дає змогу розширити діапазон виховного впливу на особистість; системний підхід сприяє оптимальному використанню у виховній діяльності кадрових, фінансових і матеріально-технічних ресурсів навчального закладу» [11].

Дослідники Д. Стеченко, О. Чмир в одній із праць наголошують, що «будь-яку систему можна визначити як сукупність, комбінацію або набір взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле. Поняття системи ґрунтується на таких положеннях: вона є множиною взаємопов'язаних частин; усі елементи множини перебувають у взаємній залежності; вивчення будь-якого елементу субмножини дає змогу виявити властивості

єдиного цілого; ця сукупність елементів сформована так, щоб реалізувати певне призначення» [12, с. 59]. Тобто, системний підхід – це не чітка методика з визначеною логічною концепцією, а система, утворена з сукупності логічних прийомів, методів, правил і принципів теоретичного дослідження.

У роботі Г. Пустовіт зазначено, що «системний підхід надає процесам освіти, виховання, розвитку, саморозвитку й самостворенню та практичній діяльності дітей і молоді наступності, логічної єдності та системності. Застосування цього підходу в єдності з герменевтичним, діяльнісним та особистісно орієнтованим забезпечує ефективність інтелектуального, духовного й фізичного розвитку дитини, набуття вмінь і навичок самоосвіти, самовизначення, реалізацію індивідуальних здібностей та творчого потенціалу як майбутнього громадянина і патріота» [10, с. 101].

У контексті патріотичного виховання системний підхід розглядають І. Бех та К. Чорна, які однією з необхідних умов оптимізації патріотичного виховання вважають «дотримання системного підходу, який передбачає розгляд цілісного багаторівневого взаємозалежного відкритого процесу в його постійному розвитку і саморозвитку» [4, с. 37–38].

Отже, цей підхід є важливим у контексті нашого дослідження, адже він визначає спрямованість діяльності педагога та батьків на забезпечення оптимального функціонування тих систем, до яких залучені діти з метою організації патріотичного виховання. Завдяки системному підходу можна знайти різні варіанти взаємодії батьків та вихователів, обрати оптимальний варіант, за яким буде проходити більш ефективно патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку.

Автором діяльнісного підходу, до ідей якого зверталися різні науковці (Л. Виготський, О. Леонтьєв, Л. Лузіна, В. Мясіщев, С. Рубінштейн, Є. Степанов та ін.) і який ми розглядаємо в аспекті нашого дослідження, є видатний учений П. Гальперін. Провідна категорія процесу навчання – це «дія» як активність суб'єкта, що спрямована на досягнення певної навчальної мети. Дія є сутнісною основою діяльності. Діяльність може охоплювати одну або декілька дій, поєднаних у доцільній послідовності [2, с. 555]. Діяльність – це особлива форма активності людини, унаслідок реалізації якої здійснюються перетворення матеріалу, залученого до діяльності (зовнішні предмети, внутрішня реальність людини), перетворення самої

діяльності й перетворення того, хто діє, тобто суб'єкта діяльності [11].

Основна ідея діяльнісного підходу до виховання, за твердженням Є. Степанова та Л. Лузіної, пов'язана не з самою діяльністю як такою, а з діяльністю як засобом становлення й розвитку суб'єктності дитини. Тобто в процесі й результаті використання форм, прийомів і методів виховної роботи народжується не робот, навчений і запрограмований на чітке виконання певних видів дій, діяльностей, а людина, здатна обирати, оцінювати, програмувати, конструювати ті види діяльності, які адекватні її природі, задовольняють її потреби в саморозвитку, в самореалізації» [11]. На думку вчених, «діяльнісний підхід означає організацію управління цілеспрямованою навчально-виховною діяльністю дитини в загальному контексті її життєдіяльності, спрямованості, інтересів, життєвих планів, ціннісних орієнтацій, розуміння сенсу навчання і виховання, особистісного досвіду в інтересах становлення його суб'єктності. Суть виховання, з погляду діяльнісного підходу, полягає в тому, що в центрі уваги стоїть не діяльність, а спільна діяльність дітей і дорослих, спрямована на реалізацію разом вироблених цілей і завдань. Педагог не дає готові зразки моральної і духовної культури, а створює, виробляє їх разом з дітьми. Спільний пошук цінностей, норм і законів життя в процесі діяльності і становить зміст виховного процесу, що реалізується в контексті діяльнісного підходу» [11].

Інші дослідники – І. Бех та К. Чорна – підкреслюють, що «ефективність виховання патріотизму значно залежить від реалізації діяльнісного підходу. Особистість громадянина-патріота формується інтенсивніше, якщо він любить Батьківщину не лише на словах, а на ділі, якщо бере реальну участь у діяльності, у якій апробуються на практиці громадянські цінності, якщо ця діяльність проходить через його почуття, відповідає його потребам та інтересам» [4, с. 37–38].

М. Бабкіна зауважує, що «діяльнісний підхід у контексті патріотичного виховання передбачає засвоєння різних правил, норм, звичаїв, що сформувалися у процесі суспільного розвитку й потреби їх засвоєння під час прилучення особистості до культури суспільства» [1, с. 433].

Отже, діяльнісний підхід орієнтує нас на використання різноманітних прийомів та методів взаємодії вихователів і батьків, необхідних для патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку; допомагає активному, а не пасивному засвоєнню знань щодо патріотизму.

Ще одним підходом, що становить інтерес у контексті нашого дослідження, є особистісно орієнтований, під яким зазвичай розуміють «методологічну орієнтацію в педагогічній діяльності, що дає змогу за допомогою опори на систему взаємопов'язаних понять, ідей і способів дій забезпечувати й підтримувати процеси самопізнання та самореалізації особистості дитини, розвитку її неповторної індивідуальності» [11].

На думку Т. Кравченко, «провідними засадами особистісно орієнтованого підходу є: самоцінність особистості, глибока повага та емпатія до неї, урахування її унікальної індивідуальності, що спрямовує виховання на реалізацію сутнісної природи дитини, визнання за нею права на свободу вибору ціннісної позиції, певних дій». Дослідниця підкреслює, що «упровадження особистісно орієнтованого підходу в процес організації взаємодії передбачає: надання дітям і батькам позицій активних суб'єктів взаємодії, за якої вони поставали б не пасивними виконавцями готових рецептів учителя, а самостійними творчими індивідуальностями, кожна з яких може якнайповніше реалізуватися в діалозі з іншими; організацію діяльності, спрямованої на розв'язання кожною дитиною та її батьками особистісно важливих (у плані соціалізації) проблем за підтримки з боку педагога». Вчена звертає увагу на те, «що реалізація особистісно орієнтованого підходу передбачає врахування того, що дитина уособлює не тільки власний досвід, а й суб'єктивний досвід своєї сім'ї. Тому батьки як представники дорослого світу й безпосередні учасники педагогічного процесу також потребують стимулювання педагога до особистої перспективної рефлексії в процесі проживання з дитиною шкільної діяльності. Для цього вчитель має відмовитися від повчання та менторства й перейти до індивідуальної – рефлексивної взаємодії з батьками» [6, с. 137–138].

Вагомий внесок у дослідження особистісно-орієнтованого виховання зробив І. Бех, який у книзі «Виховання особистості» тлумачить поняття «особистісно орієнтоване виховання» так: «це не система організованих жорстко нормованих впливів педагога на дитину, що ігнорують його волевиявлення і призводять до психологічного тиску на неї. В основі лежить педагогічна дія заклик до особистісної взаємодії, у якій і має розгортатися процес спрямованості дитини на її добродійну поведінку» [3, с. 14]. Дослідник підкреслює, «що особистісно орієнтоване виховання – це виховання у дитини переживань стосовно світу людей і світу природи, позаяк тільки те, що

емоційно пережите особистістю, стає її ціннісно-смысловим надбанням. Воно є дієвим засобом формування такого типу особистості, якій притаманне почуття людської гідності, прагнення служити людям, миролюбство, підвищена увага до чужого горя, душевна щедрість, почуття вдячності, порядності, чесності, справедливості, потреба добродійності. Виховання цих морально-духовних якостей є умовою підготовки молодого покоління до зміцнення української держави» [3, с. 4; 15].

Для нашого дослідження важливе значення має стаття М. Бабкіної, у якій наголошується на тому, «що за особистісно орієнтованого підходу кожна особистість сприймається як самостійна цінність. Особистісно орієнтований підхід здійснюється за умови персоналізації виховної взаємодії, рівноправного співробітництва, партнерства. У такий спосіб особистісно орієнтований підхід у вихованні молодого громадянина забезпечить йому право на свободу вибору громадянської позиції, сприятиме визначенню своєї ролі й місця в суспільстві, допоможе реалізувати потреби його внутрішніх мотивацій, усвідомлюючи свою значущість і необхідність у державотворчих та життєво-особистісних процесах» [1, с. 433].

У книзі «Національна ідея в становленні громадянина-патріота України» І. Бех і К. Чорна вказують на те, «що особистісно орієнтований підхід набуває особливого значення в патріотичному вихованні. Згідно з цим підходом, у центрі освітньо-виховного процесу стоять інтереси дитини, її потреби та можливості, права окремого індивіда, його суверенітет. Лише через таку ієрархію ціннісних підходів, як людина (особистість) – народ (культура, історія, освіта) – держава (суспільство), можна реалізувати перспективну і демократичну модель виховання громадянина-патріота» [4, с. 37–38].

Особливості застосування особистісно орієнтованого підходу до патріотичного виховання дітей досліджував Г. Пустовіт, який зауважував, «що зазначений підхід спрямовується на впровадження в навчально-виховний процес форм, методів і методик, що забезпечують умови і «ситуації успіху» для дитини в усьому розмаїтті її життєдіяльності; має передбачати ставлення до дитини в процесі навчально-виховної діяльності як до самосвідомого й відповідального суб'єкта взаємодії, як сформованої чи такої що формується особистості, як громадянина і патріота» [10, с. 101].

Отже, можемо констатувати, що зазначений підхід пов'язаний із прагненнями педагога

сприяти розвитку індивідуальності дитини, вияву її суб'єктних якостей. Завдяки особистісно-орієнтованому підходу можна цілеспрямовано й більш ефективно вибудувувати заняття та виховні заходи патріотичного змісту.

Висновки. З огляду на викладене вище, можемо твердити, що використання ідей та принципів з обраних підходів (герменевтичний,

системний, діяльнісний, особистісно орієнтований) допоможуть досягти позитивного результату у взаємодії вихователів та батьків. Перспективу подальших досліджень у цьому напрямі вбачаємо у визначенні організаційно-педагогічних умов батьківсько-виховательської взаємодії як чинника патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Бабкіна М. Наукові підходи до організації процесу громадянського виховання молоді. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 4(58). С. 430–438.
2. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 2. Чернівці: Букрек, 2015. 640 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн.: особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади: навч.-метод. посібник. Київ: Либідь, 2003. 344 с.
4. Бех І. Д., Чорна К. І. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України (програмно-виховний контекст). Київ: Ін-т проблем виховання АПН України, 2014. 48 с.
5. Жаровська О. П. Модель патріотичного виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2015. Вип. 43. С. 96–100.
6. Кравченко Т. Основні підходи до організації взаємодії сім'ї та школи як фактора соціалізації дітей шкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. Вип. 47. С. 136–142.
7. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: курс лекцій. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 124 с.
8. Лісовий В. С. Герменевтика. *Енциклопедія сучасної України*. Київ: Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. Т. 5. С. 561–563.
9. Линенко А. Ф. Місце та роль педагогічної герменевтики в освіті. *Наука і освіта: наук.-практ. журнал Півд. наук. Центру АПН України*. 2007. № 1/2. С. 157–161.
10. Пустовіт Г. Патріотичне виховання у змісті позашкільної освіти: сьогодення і перспективи. *Релігія та Соціум*. 2015. № 4(20). С. 97–103.
11. Степанов Е. Н., Лузіна Л. М. Педагогу о современных подходах и концепциях воспитания. Москва: Творческий центр, 2003. 160 с.
12. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: Знання, 2005. 309 с.

Відомості про автора:

Солонська Альона Артурівна
alena.aturovna@ukr.net
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: 10.33842/2219-5203-2020-1-24-30-35

Матеріал надійшов до редакції 10. 09. 2020 р.
Прийнято до друку 12. 10. 2020 р.

References

1. Babkina M. (2016). *Scientific approaches to the organization of the process of civic education of youth*. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies. № 4 (58), P. 430-438. [in Ukrainian].
2. Bekh I.D. (2015). *Selected scientific works. Education of personality*. Vol. 2. Chernivtsi: Bookrek, 640 p. [in Ukrainian].
3. Bekh I.D. (2003) *Education of personality: in 2 books: personality-oriented approach: scientific and practical principles: educational and methodical manual*. Kyiv: Lybid, 344 p. [in Ukrainian].
4. Bekh I.D., Chorna K.I. (2014). *National idea in the formation of a citizen-patriot of Ukraine (program-educational context)*, Kyiv, 48 p. [in Ukrainian].
5. Zharovska O. P. (2015). *Model of patriotic education of students in the educational environment of pedagogical university*. Scientific notes of Mykhailo Kotsyubynsky Vinnytsia State Pedagogical University. Series: pedagogy and psychology, issue 43, P. 96-100. [in Ukrainian].
6. Kravchenko T. (2013). *The main approaches to the organization of interaction between family and school as a factor in the socialization of school-age children, psychological and pedagogical problems of rural schools*. Issue 47, P.136-142.[in Ukrainian].
7. Kustovskaya O.V. (2005). *Methodology of systems approach and research: Course of lectures*. Ternopil: Economic Thought, 124 p. [in Ukrainian].
8. Lisovyi V.S. (2006). *Hermeneutics*. Encyclopedia of Modern Ukraine. Kyiv. Vol.5. P. 561-563. [in Ukrainian].
9. Linenko A.F. (2007). *The place and role of pedagogical hermeneutics in education*. Science and education: scientific-practical journal. South. Science. Center of Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. № 1/2 (January-April), P. 157-161. [in Ukrainian].
10. Pustovit G. (2015). *Patriotic education in the content of extracurricula redudcation: present and prospects*. Religion and Society. №4 (20), P. 97-103. [in Ukrainian].
11. Stepanov E.N., Luzina L.M. (2003). *To the teacher about modern approaches and concepts of education*. Moscow: Creative center, 160 p. [in Russian].
12. Stechenko D.M., Chmir O.S. (2005). *Research methodology: textbook*. Kyiv: Knowledge, 309 p. [in Ukrainian].

Information about the author:

Solonska Alyona Arturovna
alena.aturovna@ukr.net
Melitopol Bohdan Khmelnytsky State
Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhzhia region, 72312, Ukraine

doi: 10.33842/2219-5203-2020-1-24-30-35

Received at the editorial office 10. 09. 2020
Accepted for publishing 12. 10. 2020